

1956 arcai – Tollasi Ilona

**A Baross tériek a Keleti pályaudvar környékét védték
2003. március 9. 09:59**

Stefka István

Biszkuné dr. Tóth Matildnak, az engem elítélő bírónőnek mindig sima, hátrafésült frizurája volt, mint a férfiaknak – emlékezett vissza Horváth Sándorné Tollasi Ilona. A kegyetlen megtorlás főként a kisembereket érte. Noha Kádár János szavakban megbékélést hirdetett, pufajkásai ezrével vitte be a börtönökbe a számukra gyanús embereket.

Sortüzek dördültek el a fővárosban és számos vidéki városban. A felkelő munkásokat, a munkásosztály „árulóit” büntették a legkeményebben, százával osztották ki a halálbüntetéseket, az életfogytiglani ítéleteket, a súlyos börtönbüntetéseket. Tollasi Ilona munkás a Baross téri fegyveres csoporthoz tartozott, nem harcolt, végig a konyhán dolgozott. Ezért hét és fél évre ítélték.

– Önt a szovjetek hallgatták ki?

– Igen, ők. Az oroszok kaptak el az utcán, és így már 1956 decemberében bekerültem a börtönbe. Az a bizonyos Vörös, aki Tóth Ilona ellen vallott, az köpött be engem is. Majdnem engem akasztottak fel Ilona helyett. Ugyanis az orosz tolmács rosszul fordította nevemet, és azt hitték, én vagyok az orvosnő. Pedig segédmunkás voltam, pontosabban darukezelő a csepeli gyárban. A József körúton laktam és onnan jártam ki kora hajnalban Csepelre dolgozni. Huszonharmadikán csak cigarettáért ugrottam le. Ám közben a felkelők véradókat hívtak. Többenadtunk vért a Heim Pál-kórházban, majd mentünk tovább. Fiúkkal, lányokkal, amely később nagy csoporttá nőtt. Amikor beesteledett, a felkelők teherautóval elvittek minket a Baross térre, egy emeletes irodaházba. Kérdezték: akarunk-e harcolni, segíteni? Igent mondtuk. A fiúk fegyvereket kaptak, minket, lányokat a konyhára vittek. Mi a Péterfy Sándor utcából hordtuk az ennivalót.

– Mi volt az ön feladata?

– Osztottam az ételt több lánnyal együtt. November 4-én azonban belövést kaptunk, leszakadt a lépcső, emiatt átmentünk a Péterfybe.

– Két hétig csak ételt osztogatott?

– Nem csak azt. Ha volt szabad időnk, akkor a kórházban rölapokat készítettünk.

– Kikkel volt együtt?

– A Baross tériek vezetője Nickelsburg László volt. A mi helyünk főként gyülekező és pihenőhely volt. Innen harcolni és éjszakai portyára mentek az emberek. Nekünk végig az

volt a dolgunk, hogy szendvicseket készítsünk nekik.

– Kikkel barátkozott össze?

– Palotás Józseffel, egy bányászgyerekkel. Őt kivégezték. Sok névre viszont már nem emlékszem.

– Szerelmek szövődtek?

– Nekem nem volt szerelmem. Nem volt időnk erre.

– Gondolt arra, hogy miért van a harcolók között?

– Nem. Mentem a többiekkel. Azt tudtam, hogyha egyszer bele kerültem, folytatni kell.

– November 4-én a szovjetek megtámadták az országot, a fővárost. Amikor a belövés történt, azonnal elhagyták a központjukat?

– Azonnal szétváltak a Baross tériek. Egy részük fegyverrel ment más helyszínekre, mi jónéhányan a házak padlásain keresztül menekültünk – egyik házból a másikba, mert így volt biztonságosabb –, végül eljutottunk a kórház alagsorába. Egy hétig maradtunk csak ott, röpcédulákat nyomtattunk. A betegek fent voltak, mi lent voltunk a pincében. Éjszaka vaságyakon aludtunk.

– Az orvosok, az ápolók tudtak erről?

– Természetesen. A forradalom kezdetétől ők adták az ételt. Nemcsak bennünket fogadtak be, hanem a Tűzoltó utcaiakat is, és más felkelőket. Aztán Palotással és egy másik lánnyal, Mocsokkal hamarosan elhagytuk a kórházat: menekültünk tovább. A Landler Jenő utcában húztuk meg magunkat egy étteremben, ám én egy nap múlva visszamentem a kórházba. Pechemre, mert hajnalban a rendőrség razziát tartott és nyolcvanötünket bevittek a VIII. kerületi rendőrkapitányságra. Velünk volt Angyal István és **Eörsi István** is. El tudtunk volna menekülni, ha az a két fiatal, akik őrséget álltak az első emeleten az ablaknál, nem alszik el. Az újságok több mint háromszáz fegyveres felkelőről írtak, pedig a valóságban akkor már csak nyolcvanöten voltunk.

– Ezzel kezdődött a kálváriája?

– Nem. Engem néhányad magammal elengedtek a rendőrségről. Angyal Istvánt, és ha jól emlékszem, **Eörsit** ott tartották.

– **Eörsi Istvánt** ismerte?

– Ismertem, de nem szívesen beszélek róla.

– Miért?

– Mert olvastam egy könyvét, amiben írt rólam is, és az nem volt igaz. Többen mondták,

hogy jelentsem fel, de nem akartam foglalkozni vele.

– Mit írt?

– Azt írta rólunk, hogy utcalányok voltunk és nem forradalmárok. Nem találkoztam vele azóta sem, de megmondanám a véleményemet. Honnan vette ezt a hazugságot, s milyen joggal veszi magának a bátorságot, hogy ilyeneket írjon? Én munkáslány voltam. Egyébként ezt a könyvet Wittner Mária adta, hogy olvassam el.

– Róla is hasonlókat írt?

– Ő is a női felkelők közé tartozott...

– Mi lehetett ezzel **Eörsi** célja?

– Nem tudom. Az biztos, hogy a nevét sem szeretem hallani, nagyon megharagudtam rá.

– Öntől mit kérdeztek a rendőrségen?

– Azt: mit kerestem a Péterfyben. Csak annyit mondtam, hogy nem volt hová mennem, és a harcok elől a kórházba menekültem. Ezt akkor elhitték. Kiengedtek, nem éreztem veszélyt, csak később jöttem rá, hogy külföldre kellett volna mennem. Arra gondoltam, hogy nem tettem semmit, amit pedig tettem, azért miért bujkáljak? Hazamentem a szüleimhez Óbudára. Néhány nap múlva elindultam a keresztszüleimhez a Margit hídra, de oda már nem jutottam el, mert lefogtak a pufajkások és a szovjetek. Beköptek. A nyomozók mondták később, hogy Vörös köpött be.

– Ő forradalmár volt?

– Dehogyan volt forradalmár. Amikor kinyitották a börtönöket, akkor a politikaiakkal ő is kísért. Állítólag többszörös gyilkos volt.

– S mint gyilkos harcolt?

– Harcolt. Beállt a forradalmárok közé. Természetesen nem az volt a jellemző, hogy gyilkosok harcoltak a szovjetek ellen, de sajnos néhány köztörvényes is elkeveredett a felkelők között. Az volt a baj, hogy ezeket is kiengedték a börtönökből. Nem született olyan vádirat később, ahol nem szerepelt volna rablás.

– De ezek döntő többségében nem állták meg a helyüket, nem voltak bizonyíthatóak. Ezzel más volt a hatalom célja?

– Nyilván a forradalmat akarták lejáratni és egy kalap alá vették a forradalmárt a bűnözővel.

– Tehát letartóztatták az utcán. Mi történt ezután?

– Bevittek a Fő utcába, mert tudták, hogy a Baross tériekhez tartoztam Először Tóth

Ilonával együtt tárgyalták az ügyemet, mivel néhányan azt vallották, hogy az orvosnővel együtt láttak. De aztán mások felismertek, hogy én a Baross tériekkel voltam együtt hosszú ideig és így visszakerültem hozzájuk. Pedig én nem harcoltam, igaz volt fegyverem, egy TT-pisztolyom, de nem használtam. A Baross tériek legtöbbje külföldre menekült, eltűnt, és így Palotás Józseffel, valamint egy Tóth nevezetű fiúval hármunkat helyeztek vád alá. Kettőjüket halálra ítélték, kivégezték. Én sem kaptam enyhe büntetést: tíz évet. Jó, hogy az ügyész fellebbezett súlyosbításért, végül is a tíz évet nem engedték el.

– Mivel vádolták?

– A fegyveres harcokban való részvétellel, mivel volt fegyverem – bár nem használtam. Vádoltak a népi demokrácia megdöntésére való felbujtással, valamint rablással. Utóbbival mindenkit megbélyegeztek. Mondtam a nyomozóknak, hogy menjenek ki szüleim lakására, és ha legalább egy új harisnyát találnak, akkor aláírom a rablást. De nem találtak semmit.

– Ki ítélte el?

– Biskuné dr. Tóth Matild.

– Biskú Béla, volt MSZMP-s politikus felesége?

– Igen. Tóth Ilonát is ő ítélte el. Ő küldte halálba.

– Kemény bíró volt?

– Igen. Mindig sima, hátrafésült frizurája volt, mint a férfiaknak. Egyáltalán nem volt nőies. Galád bíró volt, Palotást és Tóthot, a társaimat is akasztófára juttatta.

– Önt hová vitték?

– Kalocsára. Minden nőt oda vittek. Ott a varrodában dolgoztunk. Ott volt Jankó Piroska, a Széna térről Márton Erzszi – ő nem régen meghalt –, Wittner Mari, és Hrozova Erzsébettel is együtt voltam. Ő itt lakik a mátyásföldi otthonban, közel hozzám. Vele egy zárkában ültem.

– Jankó Piroskával mi történt?

– Nem tudom, nem tudunk róla semmit. Ő Debrecenben volt felkelő, majd felhozták Pestre, és a Tímár utcai rendőrségen megkínozták és megalázták. Vele tették azt a gyalázatos dolgot... a gumibottal...

– Kik voltak az ön barátai?

– Csak Wittner Marival meg Hrozovával voltam jó barátságban.

– A tíz évet letöltötte?

– Nem, abból hét és felet. 1964 júliusában szabadultam negyeddal, kedvezményrel: jól

dolgoztam, panasz nem volt rám Utána úgy telt az életem két és fél évig, hogy minden hónapban jelentkeznem kellett a rendőrségen, ameddig a tízéves kiszabott büntetést el nem értem. Óbudán helyezkedtem el a Sportszergyárban mint varrónő.

– Talált nyugalmat?

– Mit mondjak erre? Ahogyan kijöttem a börtönből, rá fél évre apám meghalt, eljöttem otthonról és a saját lábamra álltam.

– Férjhez ment?

– Nem. Horváth Sándor volt a férjem, akihez még 1956 előtt mentem hozzá. A forradalom miatt aztán szétmentünk. Később abbahagytam a varrást, elmentem Zuglóba, a Fémmunkásba galvanizálónak.

– Pedig az nem egészséges munka.

– Nem, de aránylag jól fizettek. Aztán eltanácsoltak, mert ez a munka ölte a vörösvérsejtjeimet. Csomagoló lettem, aztán végül ismét konyhára kerültem, méghozzá egy olyan helyre, ahol veterán kommunisták laktak, veteránotthonba.

– Nem tudták, hogy ön ki?

– Addig nem tudták meg, amíg el nem mentem nyugdíjba. Ez a rendszerváltás után volt rögtön. Amikor készítették a nyugdíjas papírjaimat, megkérdezték, hogy hét és fél évig hol voltam? Kénytelen voltam megmondani. Igaz, előzőleg egy-két rendőr keresett és kérdeztek, hogy miért? Mondtam, nem ettem meg a mákos téstát. Lényeg, nem néztek utána, hogy honnan jöttem.

– Ha visszagondol az életére, megbánta, hogy 1956. október 23-án lement a József körútra cigarettáért?

– Ha őszinte vagyok, megbántam. Nem azért, mert le kellett ülnöm, mert tizenkilenc évesen tönkre tették az életem, hanem az emberek miatt. A bírósági tárgyalásomon azok jöttek el ellenem tanúskodni, akiknek ételt adtam a Baross téren, mert éhen haltak volna a gyerekeikkel együtt. Volt egy olyan asszony, akinek két hónapos gyereke volt és mindennap vittem a tejet, az ételt a legnagyobb golyózáporban. „Hálából” vallott ellenem, hogy fegyverrel harcoltam, ő látta. Még a Keletinél is összeszedett néhány embert, hogy tanúskodjanak ellenem. Csalódtam az emberséges viselkedésben.